

භාවනායෝගී භික්ෂුන් වහන්සේලා වැඩසිටි ලෙන් විහාරාරාම පිළිබඳ පුරාවිද්‍යාත්මක අධ්‍යනයක්

මේනකා නිශාන්ති

කඳුබෑවුම් වල තිබෙන ගල් පර්වතයන්හි පසෙක වූ ස්වභාවික ගල්ලෙන් ආගමික කටයුතු සඳහා භාවිතා කිරීමේ ආරම්භය මානව ඉතිහාසයේ ඇත යුගය දක්වා ම දිවෙන අතර ඉන්දියාවේ හා ලංකාවේ මුල් බෞද්ධ යුගයන්හි මෙය වඩාත් කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයක් විය. ඉන්දියාවේ ක්‍රි. පූ 3 වන සියවසේ දී අශෝක අධිරාජ්‍යයා විසින් බිහාරයේ ගයාවට නුදුරු බර්බාර් කඳුවැටියේ ලෙන් භික්ෂුන්ට පුජාකළ බව සඳහන් වේ. එසේ ම ක්‍රි. පූ 2 වන සියවසයේ නිර්මිත හයිද්‍රාබාදයේ පිහිටි අජන්තා ලෙන් ද මීට නිදසුනක් ලෙස දක්විය හැකිය.¹ (Alping, Mc, Guide to Ritigala, (පරිග) උදිත අලහකොන්, (ශ්‍රී ලංකාව : මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල, 2002), 26).

ශ්‍රී ලංකාවේ මුල්කාලීන අනුරාධපුර යුගයේ පැවති ප්‍රධාන ආගමික ජනාවාස වූයේ ස්වභාවිකව පැවති ගල්ලෙන්ය. භික්ෂුන් වහන්සේලා මේවා භාවිතා කිරීමට දැඩි කැමැත්ත දකවන ලදී. මිහිඳු හිමියන් ඇතුළු දූත පිරිසට දේවානම් පියතිස්ස රජතුමා විසින් මහා මේඝවනය (මහමෙවිනාව) පරිත්‍යාග කර පිළිගැන්වීමෙන් අනතුරුව

වර්ෂා සමය ආරම්භ වන විට ආපසු මිහින්තලය වෙත පැමිණ ඇති බවට සාධක දක්නට ඇත. එසේ පැමිණ ඇත්තේ මිහින්තලයේ පැවති ලෙන් හැට අටක් හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ආගමික ඇදහිලි සහ භාවනාමය කටයුතු සඳහා ආවාස ලෙස සුදානම් කිරීම හේතුවෙනි.² (ගුණවර්ධන, ප්‍රියන්ත, පුරාවිද්‍යාව: ශ්‍රී ලංකාවේ බහුජාතික එකමුතුව සහ වාස්තුවිද්‍යාව (කොළඹ: ඇස්ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 2009), 62-63). එසේම ශ්‍රී ලාංකීය ඉතිහාසයේ ප්‍රධානවුන් , මුල්වුන් , හික්ෂුන් වහන්සේලා සඳහා පිළියෙළකළ ස්වභාවික ලෙන් විහාරාරාම සම්ප්‍රදාය බිහිවුයේ වෙස්සගිරි ලෙන් විහාරාරාම සම්ප්‍රදාය තුළිණි.³ (ගුණවර්ධන, ප්‍රියන්ත, පුරාවිද්‍යාව: ශ්‍රී ලංකාවේ බහුජාතික එකමුතුව සහ වාස්තුවිද්‍යාව (කොළඹ: ඇස්ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 2009), 63).

මිහින්තලෙන් ආරම්භ වූ මෙම ලෙන් විහාරාරාම සම්ප්‍රදාය පසුකාලීනව ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම ප්‍රදේශයකම ව්‍යාප්ත වී ඇති බවට සාධක දක්නට ඇත. එනම් වෙස්සගිරිය, සිතුල් පව්ව (චිත්තල පබ්බත), රිටිගල (අරිටිය පබ්බත), රජගල හෙවත් රාස්සගල යනාදි ස්ථානයන්ය.⁴ (රාහුල, වල්පොල, ලක්දිව බුදුසමයේ ඉතිහාසය (කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 1999) 117). මීට අමතරව සීගිරිය, දඹුල්ල ආදී ස්ථානවල ද ලෙන් විහාරාරාම පිහිටි බවට පුරා විද්‍යාත්මක සාධක හමු වී ඇත.

ස්වභාවික ගල්ලෙන්වල තිබූ සරල බවත් ශ්‍රී ලංකාවේ බොහෝ ප්‍රදේශවල මේවා විසිරී තිබීමත් මුල් කාලීන විහාරාරාම සඳහා මේවා තෝරා ගැනීමට හේතු වශයෙන් බලපාන ලදී. මෙබදු ලෙන් විහාරාරාමවල කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයක් වන්නේ, ඒවා අති විශාල කඳුමුදුන්වල විසිරී ඇති ගල්ලෙන් පාදක කොට ගෙන නිර්මාණය වීමත්, අතින් අතින් කඳු ශිඛරවලට වඩා ස්වභාවික පොළවේ විසිරී ඇති ගල් ලෙන් ආවාස සඳහා තෝරා ගැනීමත්ය.

ක්‍රි.පූ 3 වැනි සියවසේ සිට මහනුවර යුගයේ අවසානය දක්වා ලෙන් විහාරාරාම හික්ෂුන් ආවාස ලෙස භාවිතා කළ බව පෙනේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ආගමික ඉතිහාසයේ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණ සහිත

ලෙන් පිහිටා තිබෙන ස්ථාන අතරින් රිටිගල (අරිට්ටි පබබන) ඉතාමත් වැදගත්ය. කඨාරම් සහිත ලෙන් විශාල ප්‍රමාණයක් රිටිගල කන්දේ පිහිටා ඇති අතර ඒවායින් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක බ්‍රාහ්මීය ලිපි දැක ගත හැකිය. ආරාම කලාපය තුළ ගුහා 06ක් සහ ව්‍යුහ 50ක් බෙල් මහතා විසින් හඳුනාගෙන තිබේ.⁵ (Alping, Mc, Guide to Ritigala, (පරි.) උදිත අලහකොන්, (ශ්‍රී ලංකාව : මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල, 2002), 38). රිටිගල අවට ලෙන් පිළිබඳව 1992 දී සිදුකරන ලද ගවේෂණයකදී ලෙන් 78කට වැඩි ප්‍රමාණයක් පිළිබඳව අනාවරණය කරගෙන ඇත.⁶ (වන්දානන්ද, මන්දාරම්නුවර, රිටිගල උරුමය_ (කර්තෘ ප්‍රකාශනයකි, 2017), 25).

අනුරාධපුරයට අමතරව රෝහණයේ වැඩි විසූ මහ රහතන් වහන්සේලා සඳහා ලෙන් විහාරාරාම සිතුල්පව්ව, මණ්ඩාගල, බඩරග ස්තලාව, බෝවත්තේගල, කොටාදමු හෙල, සීලව කන්ද, බුදුබාව, නීලගිරිය, මොණරාගල, රජගල ආදීස්ථානවල පිහිටා ඇති ලෙන් දක්විය හැකිය.⁷ (මේධානන්ද, එල්ලාවල, ඓතිහාසික කුඩුම්බිගල, (කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම, 2005), 54). සිතුල්පව්ව පුරාතනයේ ප්‍රබල ආගමික මධ්‍යස්ථානයක්ව පැවතුණි. විශේෂයෙන් මෙය ලෙන් විහාරාරාම සම්ප්‍රදයේ සංඝාරාම සංකීර්ණයක් වූ බව පෙනේ. ස්වභාවික නිර්මාණය වූ ලෙන් සංඝයා වහන්සේට පරිහරණය කළ හැකි පරිදි ශුද්ධ කරවා, කඨාරම් කොටවා, බිත්ති බැඳ සකස් කොට ඒවා පිදුවන්ගේ නම් කොටවා තැනූ බවට සාධක හමු වී ඇත.⁸ (අමරසිංහ, මාලිංග, සිතුල්පව්ව විහාරය, (ජා ඇල: සමගිපොත් ප්‍රකාශකයෝ, 2005), 42).

මීට අමතරව රෝහණයේ පිහිටි කුඩුම්බිගල තපෝවනය තුළ එකකට එකක් මද දුරක් සිටින සේ ලෙන් සිය ගණනක් පිහිටා තිබූ බවට සාධක හමුවී ඇත. ලෙන් 105ක් පමණ පිහිටා තිබෙන බවට පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක මඟින් අනාවරණය කරගෙන ඇත. මෙහි සෑම ගිරිකුලක් පාසාම ලෙන් එකක් හෝ කිහිපයක් පිහිටා තිබේ. මින් සමහරක් ලෙන් කඨාරම් කොටා, ඒවා කරවූ දායකයන් පිළිබඳව විස්තර සහිතව බ්‍රාහ්මීය ලිපි පිහිටුවා තිබේ. ඇතැම් ලෙන්වල කඨාරම් කොටා ඇතැන් ලිපි පිහිටුවා තැන. කඨාරමක්

නොමැති කිසිදු ලෙනක් මෙහි නොමැති වීමෙන් පෙනීයන්නේ, සෑම ලෙනකම අතීතයේ යෝගාවරයන් වහන්සේලා වැඩසිටි බවයි.' (මේධානන්ද, එල්ලාවල, ඓතිහාසික කුඩුම්බේගල, (කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම, 2005), 55).

පසුකාලීනව හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ආගමික ප්‍රජාවන් සඳහා සුවිසල් ආරාම ඉදිකළ පසුව පවා ගුහාවල විසීමේ සම්ප්‍රදාය පැවතුණු අතර අද ද සමහර හික්ෂුන් වහන්සේලා විසින් මෙම පුරුද්ද පවත්වාගෙන යන බව පෙනේ. එයට හේතුව කවරේද යන්න නිශ්චිතව පැවසිය නොහැක. ආරාමවල පවතින වඩාත් සුවපහසු සහ සිත වියවුල් කරන පරිසරය හේතුවකට ගෙන අවසානයේ නිශ්ක්‍රමණික සහ ආගමික හැකියාවෙන් යුත් හික්ෂුන් විනය විරෝධී සහ දුෂිත තත්ත්වයට පත්වීමට ඇති හැකියාව සහ අනෙකුත් අතට මෙම ගුහාවන් මෙම සමාජයෙන් හුදකලාව හෝ වන ගහණයෙන් වට වී නිසංසල පරිසරයක පිහිටා ඇති නිසා අත්තකිලමනානුයෝගයෙන් උපරිම හා පරිපූර්ණ ලෙස ආගමික ක්‍රියාකාරකම්වල යෙදීමට උචිත වීම මීට හේතුවන්නට ඇත.¹⁰ (Alping, Mc, Guide to Ritigala, (පරි.) උදිත අලහකොන්, (ශ්‍රී ලංකාව : මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල, 2002), 26-27).

ගුහාවාසි හික්ෂුන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් ඉතා සරල වන අතර ඔවුන් සිය පවිත්‍රතාවය සහ භක්තිමත් භාවය රැකගෙන ජීවත්වන හෙයින් ගිහි දායකයින් විසින් ඔවුහු අනෙකුත් හික්ෂුන්ට වඩා සත්‍ය වශයෙන්ම ආගමික හා ශුද්ධවන්ත භාවයෙන් යුක්ත වුවත් ලෙස සලකනු ලැබේ. හික්ෂුන් විසින් ගුහාව පවතින ආකාරයෙන් ම භාවිත නොකළ අතර එය ඔවුන්ගේ ආගමික නිවහන ලෙස සකසා ගත්හ. එම නිවහනට යාමට පෙර ඒවා සුදුසු පරිදි සකස් කළ යුතු වේ. මෙය පහසු කාර්යයක් නොවන අතර ක්‍රි:පු 5 සියවසේ ගුහ සැකසීම පිළිබඳව ආචාර්ය වල්පොල රාහුල හිමි මෙසේ විස්තර කර ඇත.¹¹ (රාහුල, වල්පොල, ලක්දිව බුදුසමයේ ඉතිහාසය (කොළඹ: ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 1999), 119).

"පළමු කොට ගල් ලෙන තුළ දර ගොඩ ගසා ගිනි තබන ලද්දේය. මෙසේ කළ විට බුරුලට තිබුණු ගල් පතුරු කඩා

වැටුණේය. දුරගන්ධ ද නැති වී ගියේය. ලෙන පිරිසිදු කළ පසු, ආවරණ රහිත ගුහාවල ගඩොල් බිත්ති බැඳ ජනෙල් සවිකරන ලදී. ඇතැම් විට බිත්තිවල බදාම ගසා සුදු හුණු ගාන ලද්දේය. ඊළඟට තවුසකුට උවමනා ඇඳ පුටු ආදී සුළු සුළු ගෙබඩු වික සපයන ලදී. හික්ෂුන් ආවාස කොටගත් ඇතැම් ගල් ලෙන්වල සිතුවම් පවා ඇඳ තිබුණු බව සඳහන් වේ”

මේ ආකාරයට පිළියෙල කරගත් ස්ථානයක් නැතිනම් ආවාස ගෙයක් හික්ෂුන් වහන්සේලා හට සෞන්දර්යාත්මක, ශාන්ත පරිසරයක් වුවාට නිසැකය. වඩාත් ශ්‍රද්ධා සම්පන්න වූ ද උග්‍ර තවුස් වත් ප්‍රිය කළාවූ හික්ෂුන් කොටසකට මෙය ශාන්ත පරිසරයක් වුවාට නිසැකය. අද දවසේ පවා ඇතැම් හික්ෂුන් වහන්සේලා ආරාම වාසයට වඩා කදුමත ලෙන්වල හා මහා වනාන්තරයෙහි වැඩ විසීමට කැමැත්ත දැක්වූහ. හික්ෂුන් වහන්සේලා මෙසේ වාසයට වඩාත් ම ප්‍රියකර ඇත්තේ ලෙන භාවනානුයෝගී හික්ෂුන් වහන්සේලාට ඉතාමත් යෝග්‍ය වාසස්ථානයක් යැයි ආදී කාලයේ සිට ම සැලකූ බැවිණි. මෙවැනි පරිසරයක් හික්ෂුන්ගේ භාවනාමය කටයුතු සඳහා ඉතාමත් යෝග්‍ය වුවාට නිසැකය. අතීතයේ දී හික්ෂුන් වහන්සේලා තම ආගමික කටයුතු සඳහා ලෙන් විහාරාරාම භාවිතා කළ බවට පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක අදටත් ශ්‍රී ලංකාව පුරාම දක්නට ඇති බව ද මෙයින් පැහැදිලි වේ.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

1. අමරසිංහල මාලිංග, සිතුල්පව්ව විහාරය, ජා ඇල: සමගි පොත් ප්‍රකාශකයෝ, 2005.
2. Alping, Mc, Guide to Ritigala, පරිවර්තනය. උදිත අලහකෝන්, ශ්‍රී ලංකාව : මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල, 2002.
3. ගුණවර්ධන, ප්‍රියාන්ත, පුරාවිද්‍යාව: ශ්‍රී ලංකාවේ බහුජාතික එකමුතුව සහ වාස්තුවිද්‍යාව, කොළඹ: ඇස් ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 2009.
4. ගුණවර්ධන, ප්‍රියාන්ත, "සිතුල්පව්ව පුරාණ විහාරයේ වාස්තුවිද්‍යාව", සිතුල්පව්ව, පුරාවිද්‍යා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, 1999.
5. වන්දානන්ද, මන්දාරම්කුවර, රිටිගල උරුමය, කර්තෘ ප්‍රකාශනයකි, 2017.

6. මෙදානන්ද, එල්ලාවල, ඓතිහාසික කුඩුම්බිගල, කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම, 2005.
7. රාහුල, චල්පොල, ලක්දිව බුදුසමයේ ඉතිහාසය, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, 1999.
8. සෝමදේව, රාජ, සහ අධිකාරි, ගාමිණී, "සිතුල්පච්ච විහාරය පිළිබඳ හැඳින්වීමක්", සිතුල්පච්ච, පුරාවිද්‍යා පශ්චාත් උපාධි ආයතනය, 1999.
9. Adikaram, E.W, Early History of Buddhism in Ceylon, Colombo: M.D. Gunasena, 1953
10. Bandaranayaka, S., "Sinhalese Monastic Architecture", Sigiriya Project: First Archaeological Excavation and Research Report (January-September 1982) UNESCO- Sri Lanka project of the Cultural Triangle, Colombo: The central Cultural Fund, 1984.
11. Bell, H.C.P, Annual Report of Archaeological Survey of Ceylon, Colombo: Department of Archaeology, 1890-91.
12. Godakubura, C.E, Annual Report of Archaeological Survey of Ceylon, Colombo: Government Press, 1962-63.